

Amíg az egyes köztársaságokban nem jön létre az alapszervezetek teljes hálózata, a JSZDSZ tagságához való csatlakozást közvetlenül a köztársasági szervezet, illetve a JSZDSZ titkárságához kell eljuttatni.

(N. J. ford.)

JUGOSZLÁV SZÖVETSÉG

(Jugoslovenski savez)

1. *Jugoslovenski savez, alternativna demokratska politička organizacija (JS) – Jugoszláv Szövetség, alternatív demokratikus politikai szervezet, (JSZ). Szimbóluma csonka pajzs alakú, kék–fehér–piros mezővel, benne a J-betűvel.*
2. *Szövetségünk 1989. július 5-én alakult meg Ljubljánában – mivel működése Szerbiában még nem hitelesíthető. Törvényesen bejegyezve ugyancsak Ljubljánában, 1990. január 12-én.*
3. *A szövetség programja és alapszabályai.*
4. *– mellékelve.*
5. *Nem.*
6. *A Jugoszláv Szövetség élén a Közgyűlés, és az általa megválasztott Főbizottság áll. A köztársasági szervezeteket az Ágazati Bizottságok irányítják, amelyek egyelőre mint operatív bizottságok működnek. Emellett Körzeti Bizottságok, a kisebb helységekben pedig Bizottmányok létrehozását irányoztuk elő.*
7. *A szövetség Főbizottságának elnöke Slavko Ozbolt, titkára pedig Matjaž Anžur. A szerbiai ágazat szövívője Aleksandar B. Nedeljković, zemuni tanár.*
8. *A szövetség tevékenysége egész Jugoszláviára kiterjed. Egyelőre Ljubljánán kívül Belgrádban, Újvidéken, Trbovljeban alakultak operatív bizottságai, de a szervezetnek vannak tagjai Kragujevacon, Kraljevóban és Szerbia néhány kisebb városában is, legutóbb pedig Bihaćról jelentkeztek érdeklődők.*
9. *Tagjaink az említett bizottságok útján szerveződnek, de egyebekben teljesen függetlenek, szabadon nyilatkoznak és ténykednek, aminek egyetlen korláta, hogy nem léphetnek fel saját programunkkal és közös határozatainkkal szemben.*
10. *Szlovéniában mintegy 100, Szerbiában 39.*
11. *Szerbiában: Jugoslovenski savez, Poštanski fah 62. 11070 Novi Beograd. Szlovéniában: Jugoslovenska zveza, Gestrinova 6. 61000 Ljubljana.*
12. *Szükség szerint belső jellegű közlönyt adunk ki „Interni bilten JS” címmel a párttal kapcsolatos legfontosabb események ismertetése céljából.*
13. *A szövetség szerbiai operatív bizottsága már eddig is több akciót bonyolított le. Az előrehozott szerbiai választások előtt, 1989 szeptemberében petícióban követeltük a választási törvény módosítását, hogy a polgárok támogatásával az alternatív szervezetek is állíthassanak jelölteket a képviseleti testületekbe. Erről a követelésünkről a Književne novine 1989. szeptember 15-i száma közölt részletes indokolást, és a Borba szeptember 11-i száma is beszámolt róla. A Politika viszont erre vonatkozó felhívásunkat később (1989. december 30.) a tiranai politika kiszolgáltatásának minősítette! Szlovén barátainkkal együtt egy belgrádi vitaesten is részt vettünk – eléggé vegyes fogadtatással. Jelentősnek tartjuk továbbá, hogy programcéljainkat a belgrádi egyetemisták lapja, a Student is megjelentette (1989. október 27-én).*

14. *Igen, harcolni akarunk a hatalomért, legálisan a választásokon.*
15. *Készek vagyunk koalícióra lépni, sőt egyesülni is a lényegében azonos programcél-
ért küzdő más pártokkal.*
16. –

Belgrád, 1990. március 22.

*A JSZ operatív bizottságának
tagja
Aleksandar B. Nedeljković s. k.*

A JUGOSZLÁV SZÖVETSÉG PROGRAMJA

1. Állást foglalunk a jugoszláv társadalom teljes átszervezése mellett, az Alkotmányozó Nemzetgyűlés megválasztása útján. A nemzetgyűlés feladatává kell tenni: kidolgozni, megírni és elfogadni a jugoszláv társadalom demokratikus alapokra helyezett új alkotmányát.

2. A Jugoszláv Szövetség álláspontja szerint az új jugoszláv alkotmánynak (amely alapul szolgál az egyes föderális egységek alkotmányainak megírásához is) a következő alapelvekre kell épülnie:

– az alkotmánynak mint az állam és a társadalom alapokmányának meg kell határoznia az egyén viszonyát az államhoz és a társadalomhoz. Az alkotmány nem foglalhatja magába egyetlen politikai pártnak a programját sem, mégha az pillanatnyilag uralmon is van. A szövetségi alkotmány csak olyan elemeket tartalmazhat, amelyek elvileg is az állami alkotmányra tartoznak.

3. Jugoszlávia a jugoszláv nemzetek állama kell hogy legyen, amelynek összetevői a föderális egységek.

– Az alkotmánynak az állampolgárok számára biztosítania kell a mindenre kiterjedő demokrácia alapjait, ami előfeltételét képezi az államrendszer mint intézmény demokratikus működésének.

– A föderális egységeknek a gyakorlatban is szavatolniuk kell az általános demokrácia elveinek érvényesítését az ember mint egyén, valamint a föderális egységben élő nemzetek és nemzeti kisebbségek számára.

– Az alkotmánynak ugyanacsak szavatolnia kell a föderális egységek jogát az önrendelkezésre, az elszakadásra és egyesülésre, s a kiválásra ugyanolyan társadalmi-jogi szabályokat kell előírni, mint az egyesülésre.

Megjegyzés:) Ezek a szavak az „elszakadásról” csak olyan értelemben és lényeggel érvényesíthetők, ahogyan ez az eddigi alkotmányokban is szerepelt.*

– Hivatalos nyelveknek vegyük a délszláv nemzetek nyelveit, s ezek a nyelvek legyenek egyenrangúak Jugoszlávia egész területén. A nemzeti kisebbségek nyelve ott legyen hivatalos és egyenrangú, ahol az illető kisebbség él.

– Jugoszlávia fővárosa Belgrád legyen. A Szövetségi Végrehajtó Tanács palotája körüli területet (kb. 45 hektár) kiiktatnánk Szerbia területéből, s ezt a térséget jogi-politikai értelemben szövetségi területként kezelnénk. A távolabbi jövőben az is számításba jöhetne, hogy ezt a státust Belgrád bizonyos más övezeteire is kiterjesszük.

– A jugoszláv állam címerén a búzakalászokat összekötő szalagon tüntessük fel Jugoszlávia megalapításának dátumát, 1918. december 1-jét, amely szimbolikusan ábrázolná a jugoszláv állam létrejöttét.

* Ezt és a program más pontjaihoz fűzött megjegyzéseket a Jugoszláv Szövetség szerbiai tagjai fogalmazták meg az eredeti dokumentum módosítása és kiegészítése céljából, amire javaslatuk szerint a későbbiekben kerül sor.

4. Jugoszláviának kétkamarás országgyűlése legyen, a hatalom legmagasabb rangú szerveként. Jugoszlávia országgyűlési képviseleti rendszerével egyaránt szavazni kell a többség jogát (az egy ember – egy szavazat elve alapján), és a kisebbség jogát (az egy egység – egy szavazat elve alapján). Minthogy az egységeket (elementárisan) a területi egységek elve szerint értelmezzük, így a mi beosztásunk szerint a föderális egység az, amely az említett egy szavazattal rendelkezik. Mivel a kisebbségi jognak azonosnak kell lennie a többség jogával, a képviselők számának az országgyűlés mindkét házában azonosnak kell lenni.

Megjegyzés: A szövegben mindenütt egyszerűen köztársaságot kell írni a „föderális egység” helyett.

– Az országgyűlésnek két háza legyen: föderális háza (felsőház) és képviselőház (alsóház).

– A föderális ház határoz főbb vonalaiban a föderális egységek vitális kérdéseiről, a jugoszláv állam külpolitikájáról, valamint a föderális egységek legszélesebben értelmezett kultúrájáról, közoktatásáról, művészeti és tudományos életéről. Ebbe a házba érdeklis-ták szerint választják a képviselőket. A föderális házba minden föderális egység a maga kulcsszáma szerint választja képviselőit. Ebben a házban a döntéseket kétharmados többséggel hozzák meg, a képviselők összlétszámának figyelembe vételével. Kizárólag a föderális egységek vitális kérdéseiben érvényesül a konszenzus elve.

– A képviselőház határoz főbb vonalaiban Jugoszlávia gazdaságpolitikájáról, valamint kül- és belpolitikájáról. A képviselőket választási listák alapján választják azoknak a bejegyzett politikai szervezeteknek a jelöltjeiből, amelyeknek az egész ország területén működési joguk van. Ez a ház szavazattöbbséggel határoz, a tagok több mint felének egyetértésével.

– A két ház együttesen határoz az ország legfontosabb kérdéseiben, ahogyan erről az alkotmány rendelkezik.

– A képviselők megbízatása mindkét házban öt évre szól.

– A jugoszláv állam elnökét a felnőttkorú állampolgárok titkos, közvetlen szavazás útján választják meg öt éves időszakra.

– Az országgyűlés végrehajtó szerve a Szövetségi Végrehajtó Tanács, amely ezzel összhangban működik.

– A bíróságok legyenek függetlenek a hatalom más szerveitől, és önállóan ténykedjenek saját területükön.

5. Ilyen alapon bizonyos hatásköröket a föderális egységekre kell kiosztani, amelyek közigazgatásilag községekből állnak. A föderális egységek meghatalmazásai olyan jellegűek, hogy az egész állam működését helyezik előtérbe, s ezzel összhangban zavartalaná teszik ténykedését a politikai és a gazdasági életben. A föderális egységek alkotmányait a fenti követelménynek kell alávetni, így módon bekapcsolódva az egész föderáció működésébe.

6. A föderális adminisztrációs testületek szervezetét és hatáskörét ilyen alapon kell meghatározni.

7. Jugoszláviában engedélyezni kell a politikai szervezetek működését, amelyek részt vesznek az országgyűlés mindkét házában képviselőválasztásain, valamint a föderális egységek és a községek képviseleti testületeinek választásain.

– A politikai szervezetek megalakításának ellenőrzését a bíróság végezze a politikai egyesülésről szóló törvény alapján.

– A Kommunista Szövetségnek ugyanilyen politikai szervezetnek kell lennie, elveszítve eddigi kiváltságos helyzetét.

8. A képviselőket minden szinten titkos és közvetlen szavazás útján választják.

– A képviselőház tagjait a felnőttkorú jugoszláv állampolgárok választják; ennek során szabadon válogatnak a politikai szervezetek programjai és jelöltjei között, akik Jugoszlávia egész területén felkerülhetnek a jelöltek listájára.

– A föderális ház tagjait a föderális egységek felnőttkorú lakosai választják, de ezeken a választásokon nemcsak a politikai szervezetek állíthatnak jelölteket, hanem más szervezetek is, amelyek részt akarnak venni a választásokon.

9. Az alkotmány további fejezeteit (katonaság, jogállam, emberi jogok, jogszabályozási kérdések stb.) a modern társadalmak fejlődésének nemzetközi tapasztalatai alapján kell megfogalmazni.

Gazdasági téren a szabad PIACGAZDASÁG irányában kell fejlődünk. Megalapozásában az államberendezésnek azokat az elveit kell érvényre juttatni, amelyeket már az előző pontokban felsoroltunk. Ez a megalapozás biztosítja a gazdaság eredményes működését.

Az egész rendszer középpontjában egyébként az ember áll, akinek olyan társadalomra és környezetre van szüksége, amely lehetővé teszi számára a minél hosszabb és szebb életet. Ezért a társadalom fejlődésében, aminek alapján a gazdaság képezi, nemcsak a gazdasági törvényszerűségeket, hanem a szociális és ökológiai követelményeket is érvényre kell juttatni. Ilyen lehetőségekkel kell megszervezni a szakszervezeteket is, amelyek a dolgozók szociális és anyagi jogainak védelmében tölthetik be legfőbb szerepüket. Az ökológia legyen a második meghatározója a társadalmi fejlődés irányának.

10. A Jugoszláv Szövetség legfőbb iránymutatója az, hogy Jugoszlávia csupán mint a munka, a tőke, az áru, az eszmék stb. szabad mozgását biztosító gazdasági közösség érdekes a világ és Európa számára.

– Alkotmánnyal kell szavatolni a vállalat szuverenitását, minden gazdasági és gazdaságon kívüli tevékenység szabad szerveződését.

– Minden más kérdést törvényekkel kell rendezni, mint amilyenek a vállalatokról, a bankokról stb. szóló törvények, melyeket össze kell hangolni a gazdaságilag legfejlettebb országok rendelkezéseivel.

– A jugoszláv gazdaság integrálódását az üzleti ésszerűségnek kell megalapoznia.

– Ki kell dolgozni a jugoszláv fejlesztési programokat, tiszteletben tartva a jugoszláv gazdasági térség integritását.

11. A fejletlenek segélyezésére szolgáló alapokat fel kell számolni. A meglévő eszközöket mint kezdőalapot át kell utalni a Jugoszláv Fejlesztési Banknak, amely a profit elve alapján pénzeli a fejlesztési projektumokat, területektől függetlenül. A kevésbé fejlett terület csak akkor részesülhet előnyben, ha a felkínált programok azonos értékűek. Az ily módon létrejövő kezdőalaphból a perspektív gazdasági programok megvalósításához kell hozzájárulni. A további időszakban helyesebb lesz minden ilyen beruházást megszüntetni, de ugyanakkor csökkenteni az adókat a fejletlen területeken: akkor majd azok, akik nagyobb haszonnal akarják befektetni tőkéjüket, maguk mennek odá.

12. A gazdaságfejlesztés gyakran végzetes következményekkel jár a természetre. A környezetvédelmi szempontból elfogadhatatlan beruházások következményeinek felszámolása rendkívül drága, és nagyon kedvezőtlenül hat a vállalat gazdasági eredményességére. Ezért az ökológiai szempontokat egyik alapvető mércéjévé kell tenni a fejlesztési projektumok minőségi elbírálásának.

– A tobbákképzés területein szerzett tapasztalatok alapján a föderális egységek gazdasági kamarái útján serkenteni kell minden olyan irányú kezdeményezést, hogy létrejöjjön a Jugoszláv Káderfejlesztési Ügynökség, például a Kranj melletti Brdóban működő jelenlegi Oktatási Központ helyén. Ezt a tevékenységet a Fejlesztési Bank eszközeiből kell pénzeli.

– A vezető káderek nem megfelelő képzettségének következménye az is, hogy a társadalmi tőke nagy része nincs gazdaságosan kihasználva. Az emberek és az eszmék szabad mozgásának biztosításával ezt a gondot is orvosolni lehet. A megoldás tehát a jugoszláv tudás és eszközök jugoszláv vállalatok közötti, piaci elveken alapuló integrálódásában van.

14. Alkotmánnyal kell szavatolni a különböző tulajdonformák jogegyenlőségét is. Ilyen alapon indulhat fejlődésnek a kisüzemi gazdaság és a magánvállalkozás.

– Fel kell szabadítani és támogatni kell minden magánkezdeményezést, amelynek célja a modern típusú üzleti vállalkozás. Így nyílhatnak meg új munkahelyek a munkanélküliek és azok számára, akiket majd elbocsátnak az átalakulásra nem képes állami vállalatokból, vagy mint technológiai munkaerőtöbbletet. Ezáltal minden nagyobb szociális megrázkódtatás nélkül megvalósulhat az átmenet a régi, megkövesedett gazdasági rendszerből az új, korszerű modellbe.

Ezzel a néhány gyökeres változással lehetővé válik a jugoszláv gazdaság jelenlegi rendszerének átszerveződése, hogy az állami gazdasággal szabad versenyt folytathasson a magánvállalkozás, amelynek korlátlan lehetőségei vannak a gazdasági előrehaladásra. Így valósulhatnak meg azok a körülmények, amelyek új lendületet adhatnak a jugoszláv gazdaságnak és a társadalom átalakulásának, kialakítva az emberi együttélés modern formáit.

15. A KULTÚRA, A TUDOMÁNY, A KÖZOKTATÁS az a harmadik tényező, amely meghatározza egy ország társadalmi jellemvonását. Ennek társadalmi helyzetét elsősorban az állam jogi-politikai berendezkedése és a gazdaság helyzete befolyásolja. Ezért, ha ezen a két területen megvalósul az átalakulás, akkor a kultúra státusa is módosul a társadalomban, mégpedig tartalmi és anyagi-pénzügyi szempontból egyaránt.

A társadalom művelődési alaphelyzete a közoktatástól függ. Feladata, hogy képzett fiatalokat adjon a társadalomnak, akik eredményesen bekapcsolódhatnak a mai világfolyamatokba és eljárásokba. Ugyanakkor gondoskodnia kell mindazoknak a hagyományoknak és szokásoknak a megbecsüléséről és ápolásáról is, amelyek a tartományok, a nemzetek és az állam kultúrtörténeti hagyatékának számítanak. Ezért az iskolákat olyan módon kell átszervezni, hogy megfeleljenek ezeknek a követelményeknek.

– Mai modern világunkban egyre inkább fokozódik a mozgásszabadság, és minden területet átfog az információk szabad áramlása, ami feltétlenül elvezet a különböző kultúrák integrálódásához. Ebbe a folyamatba Jugoszláviának is be kell kapcsolódnia, s a maga részéről hozzá kell járulnia ennek az eljövendő integrált világkultúrának a kialakításához.

– Síkrazállunk a szövetségi művelődési minisztérium létrehozásáért azzal a feladattal, hogy gondoskodjon a jugoszláv kultúráról, amely a jugoszláv állam nemzeteinek és nemzeti kisebbségeinek hetvenéves együttélésének eredményeképpen jött létre, de hagyatékát képezi a korábbi, 1918 előtti kultúráknak is. Ugyanennek a minisztériumnak, együttesen a föderális egységek minisztériumaival gondoskodnia kell az országban élő nemzetek és nemzeti kisebbségek kultúrájának normális megőrzéséről is. Ugyanilyen feladatnak tekinthető a jugoszláv nemzetiségek elismerése, összhangban Jugoszlávia lakosságának eddigi integrációs fejlődésével.

Kiegészítés: A Jugoszláv Szövetség szerbiai tagjai szerint jó lenne a programban erőteljesebben kifejezésre jutatni azokat az ideológiai és politikai célokat is, amelyekért a JSZ harcolni kíván. Ezek: a *jogállam* a parlamentáris rendszerrel és a valóban szabad parlamenti választásokkal; a *piacgazdaság* valamennyi tulajdonforma egyenrangúságával és azonos védelmezésével, ideértve a magán-, a szövetkezeti, a részvénytársasági és minden másfajta tulajdont; és a mielőbbi csatlakozás az *Európai Gazdasági Közösséghez*, de nem minden áron, és egymástól elkülönülten, hanem mint egyetlen, szilárd, egyesült, erős állam, amely éberrel odafigyel minden közös érdekére és előnyösségére.

Arra törekszünk, hogy fokozatosan túlhaladjunk mindenfajta nemzeti megosztottságot, de ugyanakkor hogy megőrizzük nemzeti értékeinket és hagyományainkat.

Követeljük a büntető törvénykönyv 114. és 133. szakaszának eltörlését, valamint az összes emberi és polgári jogok hatékony védelmét.

A politikai harc módszerei, melyekkel a JSZ élni kíván, a következők (s ezeket szintén programba kell iktatni): tevékenységünk mindig és mindenütt nyilvános, s minden tekintetben törvényes; nyilvánosan hirdeti eszméit, és határozza meg jelöltjeit a választásokra, ha pedig nincsenek saját jelöltjei, nyilvánosan támogatják azokat, akiknek elképzelései a legközelebb állnak a mi programunkhoz – azzal, hogy ezeknek a jelölteknek, ha győznek a választásokon, és bekerülnek az országgyűlésbe, az ott folyó munkába síkra kell szállniuk e program megvalósulásáért.

(A program eredeti szövegét az alakuló közgyűlésen fogadták el, 1989. július 5-én, az új, javított szöveg pedig 1989 decembere óta érvényes.)

(N. J. ford.)

KOSOVO DEMOKRATA SZÖVETSÉGE

(Lidhja Demokratike e Kosoves – Demokratski savez Kosova)*

A mély társadalmi, gazdasági és politikai válság, amely már hosszú ideje tart, többnemzetiségű közösségünket számos dilemma elé állította egész további fennmaradása tekintetében. Közéletünket elárasztották a különféle programok és elképzelések, amelyek jugoszláv legitimitásra törekzenek. Az eszmék és javaslatok tarkasága, a világos politikai álláspontokat tükröző programokkal együtt azt mutatják, hogy mindenki aggodódik Jugoszlávia sorsáért, s előtérbe került a tudat, hogy jövője csak így biztosítható, ha minden szubjektuma síkraszáll érte, s nem adja meg senkinek a jogot, hogy más néven szóljon és határozzon, hiszen ez az ország mindenkinek, köztük Kosovo népének is szabad akaratából jött létre. A kosovói polgároknak is immanens joga, hogy szabadon döntsenek a föderációban végbemenő minden változásról.

Tény, hogy a mélyreható, sokrétű válság súlyosan érinti az országot, s hogy Kosovóban ez még erőteljesebben és nagyobb tehertétellel jut kifejezésre, ami radikális fordulatot követel gazdasági, társadalmi és politikai téren egyaránt, mert ez a válság csak úgy törhető le és haladható túl, ha ebben tevékenyen részt vesz minden szubjektív erő, s kihasználunk minden lehetőséget, amire a politikai monizmus és az egypárti monopólium keretei nem felelnek meg. Ezért mi, alulírottak, kezdeményezést teszünk a Kosovói Demokrata Szövetség megalapítására – és új választások kiírására 1990. január 11-ével –, mindazoknak a társadalmi-politikai és művelődési tevékenységeknek a társítása céljából, amelyeknek résztvevői elfogadják programcéljainkat:

1. Kosovo Demokrata Szövetség olyan gazdasági és társadalmi megoldásokért száll síkra, amelyek lehetővé teszik a válság mielőbbi túlhaladását, és az ország lendületes gazdasági fejlődését. Ennek megfelelően szorgalmazzuk a piacgazdaságot, a különböző tulajdonformákat, a modern piaci viszonyokat, s ellenezzük a politika illetéktelen beavatkozását a gazdasági kérdésekbe, ami eddig is káros következményekkel járt.

Alapproblémánk az elmaradottság és a munkanélküliség

Kosovo a maga emberi és természeti erőforrásai ellenére gazdaságilag az ország legelmaradottabb területe, a legnagyobb munkanélküliséggel; szövetségünk ezért úgy ítéli meg, hogy Kosovo legalapvetőbb problémája a gazdasági fejletlenség és a

* A Szövetségtől csak a program érkezett meg szerkesztőségünk címére, a kérdőívet nem töltötték ki.